

N:o 30.

Ank. till Riksd. Kansli den 26 Febr. 1879, kl. 2 e. m.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående ändringar i Riksbankens reglemente m. m.; Gifven Stockholms slott den 24 Februari 1879.

Under återopande af bilagda statsrådsprotokoll i finansärenden af den 24 Februari detta år, vill Kongl. Maj:t härmed för Riksdagen tillkännagifva sin afsigt dels att, så vida innevarande Riksdag sätter Riksbanken i tillfälle att i behöflig mån öka sin sedelutgifning, och under förutsättning af sådana anordningar, som äro erforderliga till förekommande af rubbning i den allmänna rörelsen, förordna, att enskilda bankers rätt att utgifva sedlar lydande å fem kronor skall upphöra vid utgången af innevarande år, dels att, såvida derjemte inom utgången af år 1882 sådana åtgärder för Riksbankens förstärkande vidtagas, som Kongl. Maj:t finner betryggande, förordna, att nämnda bankers rätt att utgifva sedlar lydande å tio kronor skall upphöra senast inom 1882 års utgång, samt till möjliggörande och befrämjande af dessa åtgärder af Riksdagen begära:

dels att i reglementet för Riksbanken införes ett stadgande, hvarigenom, under förutsättning att Kongl. Maj:t förordnar om upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar lydande å fem och tio kronor, dessa banker, så vida de åtaga sig att vid sina hufvud- och afdelningskontor invexla Riksbankens förslitna sedlar å enahanda och mindre valörer, sättas i tillfälle att af Riksbanken undfå lämpligt vaxlings-

förskott, att, mot den säkerhet som af fullmäktige godkännes, utgå i den af Riksbankens sedelvalörer, som motsvarar den, hvars indragning beslutats, för hvilket vaxlingsförskott ränta beräknas allenast å den del, som enligt af den enskilda banken under vederbörlig kontroll förd räkenskap är för hvarje dag utelöpande; äfvensom att räntan å detta belopp må bestämmas till tre procent intill utgången af år 1884, dock att under de första tolf månaderna endast två procent ränta beräknas för så stor del af det utelöpande vaxlingsförskottet, som ej öfverstiger hvad den enskilda banken, under sistförflutna sex månader före indragningen, i medeltal haft utelöpande af sina egna sedlar af samma valör;

dels att Riksdagen för sin del medgifver, att de i § 13 af Kongl. kungörelsen den 12 Juni 1874 om enskilda banker med rätt att utgifva egna sedlar stadgade grundfondshypotek måtte få minskas med det belopp säkerheter, som kan behöfvas för erhållande i Riksbanken af ifrågavarande vaxlingsförskott, och att dessa säkerheter genom Konungens Befallningshafvandes försorg få till Riksbanken öfverlemnas; äfvensom att erforderliga bestämmelser rörande kontrollen öfver verkställigheten af fem- och tiokronesedlarnes indragning samt öfver de enskilda bankernas räkning med Riksbanken må få, efter inhemtande af fullmäktiges i Riksbanken yttrande, af Kongl. Maj:t meddelas.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

O S C A R.

Hans Forssell.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 24 Februari
1879.*

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre *De Geer*,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena *Björnstjerna*,
Statsråden: Herr *Lagerstråle*,
Thyselius,
Lovén,
Friherre *von Otter*,
Forssell,
Rosensvärd,
von Steyern och
Malmström.

2:o.

Departementschefen, Statsrådet *Forssell* anförde vidare:

Sedan för den yngsta af de enligt Kongl. förordningen den 20 Maj 1864 oktroyerade enskilda banker ny oktroy blifvit medgifven, tillät jag mig vid föredragning den 20 December förlidet år af frågan om oktroy för en ny enskild bank i Lidköping fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet derå, att i Kongl. förordningen den 12 Juni 1874 är stadgadt att de enskilda bankerna ega utgifva sedlar lydande å fentio, etthundra, femhundra och ett tusen kronor samt, intill dess Eders Kongl. Maj:t anorlunda förordnar, äfven å tio och fem kronor, samt såsom min uppfattning angifva, att bestämmelsen, som i denna lydelse tillkommit på grund af Riksdagens beslut, innebure ett uttalande, att dessa sedlar af

lägre valör borde, när så lämpligt kunde ske, indragas, men att först sedan alla de äldre bankerna blifvit i detta hänseende likställda, en sådan indragning med skäl kunnat ifrågakomma. Jag yttrade tillika den åsigten, att det ur synpunkten af penningarörelsens stadga och säkerhet vore önskvärdt, att den stora mängd af småsedlar, som i vårt land om-löpa, småningom kunde mot klingande mynt utbytas; att det vore ett steg i den rätta riktningen och en nödvändig förutsättning för detta ändamåls vinnande, att till en början de enskilda bankernas sedlar af lägre valör blefve ur rörelsen indragna, men att, äfven oafsedt detta syfte, det ur nämnda synpunkt måste anses som en berättigad fordran, att det bytesmedel, som fyller den stora allmänhetens alldagliga behof, också har de egenskaper, som endast statens garanti kan förläna, och jag anser mig nu särskildt böra tillägga, att staten icke med likgiltighet kan åse, att för närvarande i många landsorter icke ens det för skatteliqviden erforderliga beloppet af rikets mynt kan hållas i rörelsen utelöpande. Jag tillät mig därför hemställa, huruvida det kunde vara skäl att öka antalet af de banker, för hvilka indragningen af de snärre sedelvalörerna borde förr eller senare ifrågakomma, och Eders Kongl. Maj:ts behagade besluta att vid meddelande af oktroy åt Lidköpings enskilda bank till-låta densamma att utgifva sedlar lydande allenast å ett tusen, femhundra, etthundra och fentio kronor.

Hvad som hos mig väckt någon betänklighet vid att förorda, att indragningen af nämnda sedelvalörer nu så fort som möjligt må gå i verk-ställighet, är det trångmål i den allmänna rörelsen, hvaröfver för när-varande klagas. Det kan också med fullt skäl sägas, att om de enskilda bankerna skulle, utan annan förändring i banklagens bestämmelser, varda ålagda att nu på en gång och inom kort tid ur rörelsen indraga sina sedlar å fem och tio kronor, och sålunda nödgas göra sig beredda att för hela detta belopp utlemna rikets mynt, anskaffadt på de vilkor, som kunde betingas, så skulle deraf för många af dem uppstå en nödvändig-het att till det yttersta inskränka sin öfriga verksamhet och för rörelsen vållas känbara och oberäkneliga rubbningar. Det har ock framhållits, att om de bestående bankerna nu beröfvades den lättnad de hafva för sin rörelse genom den räntefria kassareserven af outgifna sedlar, skulle de antagligen nödgas att inskränka sådana grenar af sin verksamhet, som på denna kassareserv i viss mån bero, och möjligen, till allmänhetens större eller mindre skada, indraga några af sina eljest mindre lönande afdelningskontor.

Det första och i hvarje fall oundgängliga villkoret för att förändringen må kunna utan olägenheter verkställas är också, att bankerna berättigas i mån af sedelindragningen lösgöra från grundfondshypoteken de belopp säkerheter, som erfordras för att skaffa medel till sedlarnes inlösen. Ett sådant medgifvande synes efter banklagens anda och mening vara fullt befogadt och icke böra möta någon betänklighet ur synpunkten af bankernas eller allmänhetens säkerhet.

Det andra villkoret för att åtgärden ej må rubbade inverka på den allmänna rörelsen är, att bytesmedel må finnas lätt tillgängligt för att sätta i de successivt indragna sedlarnes ställe, och då förändringen för närvarande väl måste afse att förnämligast med Riksbankens sedlar ersätta de enskilda bankernas, bör den ej vidtagas under annan förutsättning, än att möjlighet beredes bankerna att utan svårighet eller omgång verkställa detta utbyte.

Det är därför nödvändigt att de enskilda bankerna sättas i tillfälle att, mot öfverlemnande till Riksbanken af sådana från grundfondshypoteken uttagna säkerheter, som af fullmäktige i Riksbanken godkännas, erhålla ett vaxlingsförskott i den sedelvalör, som till indragning förekommer.

Den tredje förutsättningen för att förändringen ej må framkalla för rörelsen menliga rubbningar i bankernas verksamhet är att detta vaxlingsförskott medgifves under sådana villkor, som bereda bankerna en med deras nuvarande obegagnade sedelutgifningsrätt jemförlig kassareserv. Härtill kräfvdes, att Riksbanken, under erforderlig kontroll, åt de enskilda bankerna lemna förtroendet att tjänstgöra som dess sedelkontor i orterna, så att den beräknar sig ränta å allenast den del af det mot säkerhet utlemnade vaxlingsförskottet, hvilken, enligt i den enskilda banken förd räkning, för hvarje dag är utelöpande. I den sålunda räntefria ineliggande vaxlingskassan af riksbankssedlar har den enskilda banken då erhållit den reserv, som erfordras för dess rörelse äfven vid mindre lönande afdelningskontor. Enär denna reserv icke är i den enskilda bankens utlåning använd, drager banken deraf ingen inkomst, och då den icke är i rörelsen utelöpande, trycker densamma ej heller på Riksbankens kassa och behöfver ej vålla Riksbanken någon utgift för kassans motsvarande ökning.

Af en anordning sådan som den nu nämnda, i hvilken tillika måste ingå förbindelse för de enskilda bankerna att invexla och insända Riksbankens förslitna sedlar, skulle ömsesidiga fördelar uppstå. De enskilda bankerna befriades från omsorgen att för de små sedlarnes inlösen hålla egen kassa och från kostnaderna för sedlarnes tillverkning; Riksbanken er-

hölle åter i de enskilda bankerna vaxlingsombud, som verkstälde det för allmänheten viktiga bestyret med sedlarnes ständiga ombyte. Redan häruti kan utan tvifvel ligga en anledning för Riksbanken att i allmänhetens intresse bevilja billiga räntevilkor för det utelöpande beloppet af vaxlingsförskottet i Riksbankens sedlar. Men härtill kommer önskvärdheten af att äfven för de enskilda bankerna, särskildt för flera af de mindre landsortsbankerna, förändringen i deras existensvilkor måtte endast succesivt inträda. Det torde också för staten få anses af jämförelsevis ringa betydelse att denna indragning af de smärre sedelvalörerna åt Riksbanken omedelbart medför en större vinst, då det deremot är af stor vikt att möjliggöra och underlätta ett beslut om åtgärdens vidtagande inom bestämd tid, hvilket så väl för Riksbanken och allmänheten som för de enskilda bankerna skulle undanrödja den ovisshet härutinnan, som nu är rådande. Jag föreställer mig därför, att Riksbanken, tillika med hänsyn till den fördel som genom enskilda bankers vaxlingsförrättning densamma beredes, borde kunna, utan beräkning af någon under de första åren nämnvärd vinst på tillökningen i sin sedelutgifning, bevilja det ofvannämnda vaxlingsförskottet mot en ränta å det utelöpande beloppet af tre procent intill 1884 års slut. Under det första året af öfvergången torde förändringen särskildt böra göras så litet känbar som möjligt och räntan därför beräknas allenast till två procent; hvarvid dock till förekommande af missbruk lärer böra föreskrifvas, att denna lägre räntesats får åtnjutas allenast för så stor del af det utelöpande vaxlingsförskottet, som ej öfverstiger beloppet af den enskilda bankens näst före indragningen utelöpande sedlar af ifrågavarande valör; hvilket belopp lämpligast torde, med ledning af de till Finansdepartementet ingående uppgifter om de utelöpande sedlarne, böra beräknas efter medeltalet för de sex sista månaderna före indragningen.

Under förutsättning af en sådan anordning kan jag för min del icke finna, att någon svårighet för den allmänna rörelsen eller någon nämnvärd olägenhet för de enskilda bankerna skulle kunna uppstå af den indragning af de smärre sedelvalörerna, hvilken jag anser vara af förhållandena påkallad och hvarom det på Eders Kongl. Maj:t beroende beslut torde böra fattas i så god tid, att de deraf föranledda anordningar måtte hinna vederbörligen vidtagas. Det faller emellertid af sig sjelft, att åtgärden äfven under dessa förutsättningar bör lämpas i främsta rummet efter Riksbankens förmåga att öfvertaga den nya sedelutgifningen. I fråga om femkronesedlarne, hvilka af de enskilda bankerna efter uppgifter från olika

tider utgifvits till belopp af mellan 12 och 17 millioner kronor och som, särskildt med hänsyn till möjligheten att delvis utbyta dem mot tiokronesedlar, åtminstone under det första året ej torde påkalla ersättning med mer än 8 eller 10 millioner kronor i Riksbankens femkronesedlar, läser härför åtminstone ingen förstärkning af Riksbankens fonder vara erforderlig, och sålunda utom andra åtgärder, hvarom redan vid denna riksdag kan träffas förfogande, allenast erfordras att anskaffa förråd af dylika sedlar. Då detta kan, efter hvad jag har mig bekant, åtminstone under senare hälften af detta år vara tillräckligt fylldt, torde ingen betänklighet möta vid att utsätta tidpunkten för denna indragning till 1879 års utgång. Hvad åter beträffar tiokronesedlarne, som af enskilda bankerna utgifvas till belopp af mellan 19 och 23 millioner kronor, lider väl intet tvifvel, att, före öfvertagandet af detta sedelutgifningsbelopp, mera vidtomfattande och betryggande åtgärder för Riksbankens förstärkande måste vidtagas, och torde därför, i händelse någon väsentligare förändring äfven i Riksbankens organisation skulle finnas i samband härmed erforderlig, tidpunkten för denna indragning böra utsättas till senast inom utgången af 1882.

På grund af hvad sålunda är anfördt får jag härmed i underdånighet tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att i nådig proposition till Riksdagen tillkännagifva sin afsigt dels att, så vida innevarande Riksdag sätter Riksbanken i tillfälle att i behöflig mån öka sin sedelutgifning, och under förutsättning af sådana anordningar, som äro erforderliga till förekommande af rubbning i den allmänna rörelsen, förordna, att enskilda bankers rätt att utgifva sedlar lydande å fem kronor skall upphöra vid utgången af innevarande år, dels att, såvida derjemte inom utgången af år 1882 sådana åtgärder för Riksbankens förstärkande vidtagas, som Eders Kongl. Maj:t finner betryggande, förordna, att nämnda bankers rätt att utgifva sedlar lydande å tio kronor skall upphöra senast inom 1882 års utgång, samt till möjliggörande och befrämjande af dessa åtgärder af Riksdagen begära:

dels att i reglementet för Riksbanken införes ett stadgande, hvarigenom, under förutsättning att Eders Kongl. Maj:t förordnar om upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar lydande å fem och tio kronor, dessa banker, så vida de åtaga sig att vid sina hufvud- och afdelningskontor invexla Riksbankens förslitna sedlar å enahanda och mindre valörer, sättas i tillfälle att af Riksbanken undfå lämpligt vexlingsförskott, att, mot den säkerhet som af fullmäktige godkännes, utgå i den af Riksbankens sedelvalörer, som motsvarar den, hvars indragning beslutats, för hvilket vexlingsförskott ränta beräknas allenast å den del, som enligt af

den enskilda banken under vederbörlig kontroll förd räkenskap är för hvarje dag utelöpande; äfvensom att räntan å detta belopp må bestämmas till tre procent intill utgången af år 1884, dock att under de första tolf månaderna endast två procent ränta beräknas för så stor del af det utelöpande vextlingsförskottet, som ej öfverstiger hvad den enskilda banken, under sistförflutna sex månader före indragningen, i medeltal haft utelöpande af sina egna sedlar af samma valör;

dels att Riksdagen för sin del medgifver, att de i § 13 af Kongl. kungörelsen den 12 Juni 1874 om enskilda banker med rätt att utgifva egna sedlar stadgade grundfondshypotek måtte få minskas med det belopp säkerheter, som kan behöfvas för erhållande i Riksbanken af ifrågakvarande vextlingsförskott, och att dessa säkerheter genom Konungens Befallningshafvandes försorg få till Riksbanken öfverlemnas; äfvensom att erforderliga bestämmelser rörande kontrollen öfver verkställigheten af fem- och tiokronesedlarnes indragning samt öfver de enskilda bankernas räkning med Riksbanken må få, efter inhemtande af fullmäktiges i Riksbanken yttrande, af Eders Kongl Maj:t meddelas.

Häruti instämde Statsrådets öfriga ledamöter; och behagade Hans Maj:t Konungen i nåder gilla och bifalla hvad Statsrådet sålunda hemställt.

Departementschefen uppläste härefter ett, under förutsättning af bifall till hans omförmälda underdåniga hemställan, i förväg uppsatt förslag till nådig proposition;

och befalde Kongl. Maj:t att, i enlighet med berörda, detta protokoll bilagda förslag, proposition skulle till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo
Hans Wachtmeister.